

Endocrine Diseases: Types, Causes And Treatment Methods

Shokirova Rukhsorakhon Iskandar qizi

Student of group 207, Kokand university Andijan branch

Scientific supervisor: Azamjonova Feruza

Abstract

This article comprehensively reviews human endocrine diseases, their causes, clinical manifestations, diagnostic methods, and modern treatment strategies. Preventive measures and epidemiological data are also included.

Keywords: Endocrine system, hormones, diabetes, thyroid gland, adrenal glands, pituitary gland, insulin, metabolic syndrome, prevention, modern treatment.

Annotatsiya

Mazkur maqolada inson organizmida endokrin tizim kasalliklarining roli, ularning asosiy turlari, sabablari, klinik belgilari, tashxis qo'yish usullari va davolash yo'llari haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, zamonaviy davolash va profilaktika usullari, kasalliklarning jamiyatdagi tarqalishi, statistik ma'lumotlar asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Endokrin tizim, gormonlar, qandli diabet, qalqonsimon bez, buyrak usti bezlari, gipofiz, insulin, metabolik sindrom, profilaktika, zamonaviy davolash.

KIRISH

Endokrin tizim inson organizmining asosiy boshqaruv tizimlaridan biridir. U ichki sekretsia bezlari orqali gormonlar ishlab chiqarib, modda almashinuvini, o'sish va rivojlanishni, stressga javob reaksiyalarini va reproduktiv funksiyalarni nazorat qiladi.

Endokrin kasalliklarning ahamiyati:

- Har bir beshinchi inson endokrin tizim bilan bog'liq kasalliklardan aziyat chekadi.
- O'zbekistonda qandli diabet va qalqonsimon bez kasalliklari keng tarqalgan.
- Erta tashxis qo'yilmasa, bu kasalliklar hayot sifati va umr davomiyligini qisqartiradi.

ASOSIY QISM

1. QANDLI DIABET

Ta'rifi:

Qandli diabet — bu glyukoza almashinuvi buzilishi bilan kechadigan, insulin yetishmovchiligi yoki insulinga qarshilik tufayli yuzaga keladigan surunkali kasallikdir.

Turlari:

Diabet turi	Sababi	Davolash
1-tip	Autoimmun jarayon (beta hujayralarning parchalanishi)	Insulin terapiyasi
2-tip	Insulin qarshiligi, semizlik, harakatsizlik	Parhez, OGTT, metformin, GLP-1 agonistlari
Gestatsion diabet	Homiladorlik paytida gormonal o'zgarishlar	Parhez, insulin

Klinik belgilari:

- Chanqash
- Tez-tez siyish
- Vazn yo'qotish
- Holsizlik
- Yaralarning kech bitishi

Zamonaviy davolash usullari:

- **CGM (Continuous Glucose Monitoring)** – doimiy qand nazorati
- **Insulin pompasi** – 1-tip diabetda qulay usul
- **Dori vositalari yangilanishi:** SGLT2 inhibitorlari, GLP-1 agonistlari

Profilaktika:

- Sog'lom ovqatlanish
- Harakatlilikni oshirish
- Ortiqcha vaznni nazorat qilish

2. QALQONSIMON BEZ KASALLIKLARI

Gipotiroidizm:

- **Sababi:** Autoimmun tireoidit (Xashimoto kasalligi), yod yetishmovchiligi
- **Belgilari:** Sovuqqa chidamsizlik, sekin yurak urishi, semirish, quruq teri
- **Davolash:** Levotiroksin (T4 gormon)

Gipertiroidizm:

- **Sababi:** Basedov kasalligi (Graves), tugunli toksik guatr
- **Belgilari:** Tez yurak urishi, ozib ketish, asabiylik, ko'zlarning o'zgarishi
- **Davolash:** Metimazol, radioaktiv yod, jarrohlik

Yod yetishmovchiligi va endemik buqoq:

- O'zbekistonning ayrim hududlarida keng tarqalgan
- **Oldini olish:** Yodlangan tuz ishlatish, ommaviy profilaktika dasturlari

3. BUYRAK USTI BEZLARI KASALLIKLARI

Kasallik	Sabab	Klinik belgilari	Davolash
Kushing sindromi	Kortizol ortiqcligi	Semirish, gipertoniya, to'q qizil chandiqlar	Jarrohlik yoki vositalari
Addison kasalligi	Kortizol yetishmovchiligi	Hipotoniya, pigmentatsiya, holsizlik	quyuq Gormonlar o'rnini bosish terapiyasi

4. POLIKISTIK TUQUMDON SINDROMI (PCOS)

Xususiyatlari:

- Ayollarda keng tarqalgan
- Gormonal buzilish
- Hayz siklining buzilishi
- Tuklanish, akne, bepushtlik

Davolash:

- Ovqatlanishni nazorat qilish, vazn kamaytirish
- Metformin
- Kontratseptiv dori vositalari

5. GIGANTIZM VA AKROMEGLALIYA

Ta'rifi:

- **Gigantizm:** bolalikda o'sish gormoni ortiqcligi
- **Akromegaliya:** kattalarda o'sish gormoni ko'payishi

Belgilari:

- Qo'l-oyoqlarning kattalashishi
- Yuz tuzilishining o'zgarishi
- Yurak-qon tomir muammolari

Davolash:

- Gipofiz o'smasini olib tashlash (jarrohlik)
- Dopamin agonistlari, somatostatin analoglari

6. METABOLIK SINDROM

Xususiyatlari:

- Qorin qismida semizlik

- Gipertoniya
- Insulin qarshiligi
- Dislipidemiya

Oldini olish:

- Ratsional ovqatlanish
- Harakatchanlik
- Vaznni nazorat qilish

PROFILAKTIKA BO‘YICHA JADVAL

Profilaktika yo‘li Amalga oshirish

Sog‘lom ovqatlanish Tuzni kamaytirish, shakarni cheklash, sabzavot-mevalar iste'moli

Jismoniy faollik Haftasiga kamida 150 daqiqa o‘rtacha jismoniy mashq

Yodli tuz ishlatish Qalqonsimon bez kasalliklarining oldini olish

Muntazam ko‘rik Har yili endokrinologga murojaat qilish

XULOSA

Endokrin kasalliklar inson salomatligining muhim muammolaridan biri bo‘lib, ular ko‘plab hayotiy a‘zolar faoliyatiga ta‘sir ko‘rsatadi. Erta tashxis va zamonaviy davolash usullari kasalliklar oqibatlarini kamaytiradi. Sog‘lom turmush tarzi va profilaktika choralari esa kasalliklar rivojlanishining oldini olishda asosiy omillardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

WHO Diabetes Factsheet, 2024

American Thyroid Association Clinical Guidelines, 2023

Endocrine Society Clinical Practice Guidelines, 2024

Harrison's Internal Medicine, 21st Edition

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi, Endokrinologiya markazi
ma'lumotnomasi, 2023